Gramex ry
Pieni Roobertinkatu 16 A
00120 Helsinki
(09) 4282 7488
www.gramex.fi

17.10.2018

LAUSUNTO: SIVISTYS- JA TIEDEJAOSTOLLE

Tekijänoikeusjärjestö Gramexin Lausunto valtion talousarvioon 2019 sisältyvästä esityksestä vähentää yksityisen kopioinnin hyvityksen suuruutta

- Nykyinen hyvitystaso on turvattava myös vuoden 2019 budjetissa
- Koska hyvityksen pitää lain mukaan olla kohtuullinen, perusteita tason alentamiseen ei ole
- Kohtuullinen hyvitystaso pitää määrittää tutkimuksen eikä budjettirahoitteisen hyvityksen alkuvuosien tason pohjalta
- Opetus- ja kulttuuriministeriön on ripeästi toteutettava selvitys hyvitysmaksujärjestelmän uudistamisen vaihtoehdoista pohjustamaan järjestelmän kokonaisuudistusta tulevalla hallituskaudella

Kiitämme mahdollisuudesta lausua asiassa. Lausuntopyynnön mukaisesti esitämme seuraavassa näkemyksen ehdotuksesta, jolla yksityisen kopioinnin hyvitystä oikeudenhaltijoille leikattaisiin 2 miljoonaa euroa vuonna 2019.

1. Hyvityksen alentamiselle ei perusteita

Suomessa siirryttiin vuoden 2015 alusta budjettirahoitteiseen hyvitysmaksujärjestelmään. Hallituksen esityksen mukaan hyvityksen taso perustui alkuvaiheessa aiempiin hyvitysmaksukertymiin. Lähtötasoksi vuosina 2015 ja 2016 määriteltiin 11 miljoonaa euroa, millä tasolla hyvitys on pysynyt myös vuosina 2017 ja 2018.

Sivistysvaliokunta on julkisen talouden suunnitelmaa 2019-2022 koskevassa lausunnossaan (SiVL 5/2018 vp) todennut budjettirahoitteiseen hyvitykseen siirtymisestä seuraavaa: ”Hyvityksen tasoksi määriteltiin 11 miljoonaa euroa. Tasoa asetettaessa ei saadun lausunnon mukaan tutkittu sen enempää kopioinnin määrää kuin sen aiheuttamaa haittaa. Päätöksestä ei tehty riittävää vaikuttavuusarviointia, ja oikeudenhaltijat kritisoivat jo tuolloin tasoa liian matalaksi. Maksun asettaminen 11 miljoonan euron tasoon perustui pitkälti aiemman laitemaksun tuottoon, jota järjestelmän rapautumisen johdosta kerättiin ennen vuotta 2015 enää vain 4 prosentista kopiointivälineiden kauppaa.”

Opetus- ja kulttuuriministeriön 27.6.2018 sivistysvaliokunnalle laatimassa selvityksessä vahvistetaan, että hyvityksen tason määräytyminen 11 miljoonaan euroon oli poliittinen päätös.

Tekijänoikeuslain 26 a §:n mukaan hyvitysmäärärahan ”tulee olla määrältään sellainen, että sitä voidaan pitää kohtuullisena hyvityksenä teosten kappaleiden valmistamisesta yksityiseen käyttöön”.

Koska vuonna 2015 asetettu hyvityksen taso oli poliittinen kompromissi, se ei ole eikä voi olla perusteltu ja tosiseikkoihin pohjautuva paras arvio siitä, mikä on kohtuullinen hyvitys oikeudenhaltijoille heidän teostensa yksityisestä kopioinnista.

2. Hyvityksen riittävää tasoa ei ole selvitetty

Lain mukaan yksityistä kopiointia ja sen yleisyyttä tutkitaan hyvityksen oikean mitoituksen määrittelemiseksi. Taloustutkimus Oy on opetus- ja kulttuuriministeriön toimeksiannosta tehnyt viime vuosina useita yksityistä kopiointia selvittäviä kyselytutkimuksia. Vuoden 2017 tutkimuksen mukaan musiikkia kopioitiin yksityiseen käyttöön 64,8 miljoonaa tiedostoa ja av-aineistoa 196,5 miljoonaa tiedostoa.[1]

Taloustutkimus on tekijänoikeusjärjestöjen toimeksiannosta laatinut samaan aineistoon perustuvan arvion siitä, mikä oli yksityisen kopioinnin aiheuttama haitta vuonna 2017. Musiikkia kopioineista vastaajista 42 % ilmoitti olevansa valmis hankkimaan kyseisen sisällön maksullisesta lähteestä, ellei kopiointimahdollisuutta olisi. Videosisältöjen osalta maksuhalukkaiden osuus oli 16 % vastanneista. Jos yksityinen kopiointi ei olisi mahdollista, musiikkia ostavia kuluttajia olisi arvion mukaan noin 112 000 ja av-tuotteita ostavia noin 170 000 enemmän kuin nyt.

Kuluttajien maksuhalukkuutta koskevien tietojen yhdistäminen maksullisten tuotteiden (tallenteet, tiedostot, suoratoisto) keskimääräiseen markkinahintaan osoittaa, että musiikin yksityisen kopioinnin myynnille aiheuttaman haitan arvo on vuositasolla 14,8 – 27,4 miljoonaa euroa ja av-sisältöjen vastaava arvo 16,8 – 17,0 miljoonaa euroa.

On kuitenkin huomattava, että laskelmaan sisältyvät vain ne kuluttajat, joiden harjoittama yksityinen kopiointi korvaa alkuperäisen tuotteen tai palvelun ostamisen. Myös muu yksityinen kopiointi – eli valtaosa – on korvattava oikeudenhaltijoille. Tietoyhteiskuntadirektiivin johdantolauseessa 35 vahvistetaan, että tietyissä poikkeus- tai rajoitustapauksissa, kuten yksityisen kopioinnin tilanteessa, oikeudenhaltijoiden olisi saatava sopiva hyvitys suojattujen teostensa tai muun aineistonsa käytön korvaamiseksi heille riittävällä tavalla.

3. EU-oikeus rajoittaa jäsenvaltion harkintavaltaa

Kun Suomessa siirryttiin budjettirahoitteiseen järjestelmään, sivistysvaliokunta kiinnitti huomiota hyvityksen EU-oikeudelliseen erityisluonteeseen (SiVM 14/2014 vp, s. 2): ”Valiokunta korostaa, että hyvitysmaksu ei ole tavallinen harkinnanvarainen kulttuurimääräraha, sillä direktiivin tarkoittama ’sopivan hyvityksen’ käsite rajaa hallituksen mahdollisuuksia harkinnanvaraisesti vähentää määrärahaa esimerkiksi valtiontaloudellisten yleisten säästötarpeiden vuoksi.”

Kohtuullinen (tai sopiva) hyvitys on itsenäinen EU-oikeuden käsite, jota on tulkittava yhdenmukaisella tavalla unionin alueella. EU-tuomioistuin on linjannut sopivan hyvityksen käsitettä mm. EGEDA-ratkaisussaan (C-470/14, 9.6.2016), jossa kyse oli juuri budjettirahoitteisen hyvitysmaksujärjestelmän sallittavuudesta Espanjassa. Tuomioistuimen mukaan direktiivin ei voida lähtökohtaisesti katsoa olevan esteenä sille, että jäsenvaltiot valitsevat sellaisen sopivan hyvityksen järjestelmän perustamisen, jota ei rahoiteta kuluttajamaksuilla vaan niiden yleisestä talousarviosta. Sen sijaan valtion yleisestä talousarviosta ei voida rahoittaa sellaista sopivan hyvityksen järjestelmää, jonka kustannukset kohdistuvat muillekin kuin yksityisten kopioiden käyttäjille eli kuluttajille.

[1] Yksityinen kopiointi 2017 (n= 3020, ikäjakauma 15-79 v.)

Edellä mainitun opetus- ja kulttuuriministeriön selvityksen (27.6.2018) mukaan EGEDA-tuomion pohjalta on tarpeen arvioida yhdessä valtiovarainministeriön kanssa, onko nykyinen budjettirahoitteinen järjestelmä mahdollista säilyttää muuttamalla sitä niin, että valtion budjettirahoitus perustuu korvamerkittyyn verotuloon, vai onko palattava tallennusalustamaksuun, jos kohdentaminen ei ole mahdollista. Selvityksessä huomautetaan, että tuomion jälkeen Espanjassa on palattu takaisin laitemaksujärjestelmään.

EGEDA-tuomion vaikutus Espanjan hyvitysmaksujärjestelmään on esimerkki siitä sivistysvaliokunnankin linjaamasta lähtökohdasta, että yksittäisen jäsenvaltion harkintavara hyvityksen järjestämisessä on rajallinen. Hyvityksen tason leikkaaminen 2 miljoonalla eurolla muutenkin alhaisesta lähtötasosta voi olla peruste katsoa, ettei hyvitystä enää voida pitää EU-oikeudellisesti hyväksyttävänä.

4. Hyvitysmaksujärjestelmä on uudistettava seuraavalla hallituskaudella

Taloustutkimuksen arvion mukaan musiikin ja av-tuotteiden yksityisen kopioinnin aiheuttama haitta myynnin menetyksinä on noin 32 miljoonaa – 44 miljoonaa euroa vuodessa. Arvio on suuntaa antava, mutta se osoittaa selkeästi, että yksityisen kopioinnin aiheuttama haitta oikeudenhaltijoille on erittäin merkittävä. Lisäksi on syytä muistaa, että hyvitys pitää tulla kaikista muistakin kopioista, joita kuluttajat tämän oikeuden rajoituksen nojalla tekevät.

On painavia perusteita katsoa, ettei 11 miljoonaa euroa ole riittävä hyvitys oikeudenhaltijoille heidän sisältöjensä yksityisen kopioinnin korvaamiseksi. Tästä syystä kysymys on pikaisesti otettava uuteen valmisteluun opetus- ja kulttuuriministeriössä. Ennen seuraavan hallituskauden alkamista on laadittava selvitys hyvitysmaksujärjestelmän uudistamisen vaihtoehdoista silmällä pitäen järjestelmän kokonaisuudistusta vuonna 2019 alkavalla hallituskaudella.

Hyvitys on suomalaiselle luovalle alalle elintärkeä, koska sillä ja sen yhteisöllisellä osuudella tuetaan laaja-alaisesti monimuotoista, alueellisesti kattavaa sekä kansainvälisesti menestyskykyistä kulttuuri- ja taidealaa.

Helsingissä 17.10.2018

Ilmo Laevuo
toimitusjohtaja